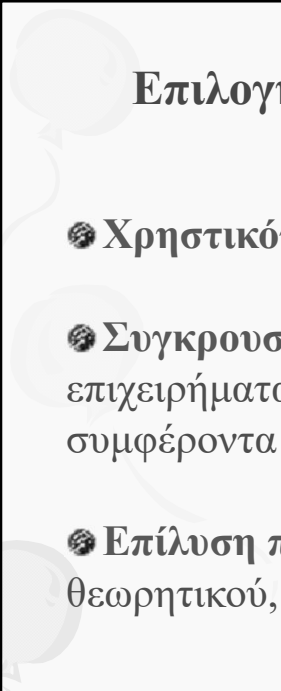

Μεθοδολογία έρευνας και στατιστική

**Μέσα ελέγχου θεωρητικών υποθέσεων στην
ψυχολογία**

Άννα Μαντόγλου

Επιλογή ερευνητικού αντικειμένου

- **Χρηστικότητα ή κοινωνική αξία**
- **Συγκρουσιακό:** εκφέρονται διαφορετικά επιχειρήματα και ελκύουν διαφοροποιημένα συμφέροντα
- **Επίλυση προβλήματος:** πρακτικού, θεωρητικού, μεθοδολογικού ενδιαφέροντος

Διευκρίνιση ερευνητικού αντικειμένου

- ✦ Θα μπορούσαμε να κατανοήσουμε ότι ένας ερευνητής δε βρήκε κάτι σημαντικό. Δεν θα μπορούσαμε, όμως, να συγχωρήσουμε ότι έκανε λάθος στο **ερευνητικό αντικείμενο**, στο **θεωρητικό μοντέλο** και στη **μεθοδολογία**.
- ✦ Οι μελέτες στην κοινωνική ψυχολογία προϋποθέτουν μια ερευνητική επένδυση
- ✦ Βασική προϋπόθεση για μια έρευνα είναι να καθοριστούν από την αρχή τα εξής ζητήματα:
  - Τι αναζητούμε;
  - Θεωρητικό πλαίσιο - Υποθέσεις
  - Ποιες τεχνικές επιτρέπουν να δώσουμε απαντήσεις;
  - Πώς αναζητούμε; Πού αναζητούμε;
  - Ποιος είναι ο πληθυσμός που αναζητούμε;

Τι είναι η μεθοδολογία: - διαδικασία συλλογής πληροφοριών
- όλες οι διαστάσεις εφαρμογής των μεθόδων

- Παρέχει τα μέσα για να μεταφραστούν οι ιδέες σε πράξη
- Οι ιδέες/ερωτήματα απαντώνται με μεθοδολογικές προσεγγίσεις που προϋποθέτουν μια **θεωρία**

ΒΗΜΑΤΑ

1. Διατύπωση του σκοπού της έρευνας: του ερευνητικού ζητήματος
2. Ερευνητικός σχεδιασμός
3. Μέθοδος συλλογής πληροφοριών/δεδομένων
4. Επεξεργασία δεδομένων
5. Ανάλυση δεδομένων - Ερμηνεία - Συμπεράσματα

Ποιοτικές και ποσοτικές προσεγγίσεις

- Βιβλιογραφική έρευνα
- Μελέτη ντοκουμέντων
- Πραγματοποίηση συνεντεύξεων
- Ανάλυση περιεχομένου
- Κατασκευή ερωτηματολογίου και χορήγηση
- Πείραμα
- Κωδικοποίηση και στατιστική επεξεργασία
- Ανάλυση και συζήτηση αποτελεσμάτων

- Η **επιλογή του ερευνητικού αντικειμένου** είναι συνάρτηση της ταυτότητας του ερευνητή και του περιβάλλοντος μέσα στο οποίο κινείται και εργάζεται.
- Ο ακριβής προσδιορισμός του θέματος καθορίζει όλα τα μετέπειτα στάδια της έρευνας : **«Ποια είναι η ερώτηση την οποία θέτω και για την οποία αναζητώ απάντηση; Ποιες πληροφορίες πρέπει να αποκτήσω;»** (Grawitz, 2006, σ. 96-97).
- Ο **στόχος** καθορίζει:
  - 1) τον υπό μελέτη **πληθυσμό** (αντιπροσωπευτικό δείγμα ενός μεγάλου συνόλου ή αντίθετα το σύνολο μιας περιορισμένης ομάδας;)
  - 2) τις **τεχνικές** που θα χρησιμοποιηθούν (παρατήρηση, μελέτη ντοκουμέντων, συνεντεύξεις, ερωτηματολόγια, πείραμα...)
- **Σημαντικό:** δεν μπορούμε να εφαρμόσουμε όλες τις τεχνικές σε όλους τους τύπους πληθυσμού, και δεν μπορούμε να συγκεντρώσουμε όλα τα δεδομένα, σε όλα τα επίπεδα με οποιαδήποτε τεχνική.

Θεωρία, Εννοιολογική Κατασκευή και Μεταβλητές

- **Θεωρία** είναι ένα σύστημα εννοιών που ταξινομεί και εξηγεί την πραγματικότητα.
- **Θεωρία** είναι ένα σύστημα αφηρημένων εννοιών (κατασκευών) μαζί με προτάσεις σχετικά με τον τρόπο που αυτές οι έννοιες/κατασκευές σχετίζονται.
- Η **εννοιολογική κατασκευή** είναι μια αφηρημένη θεωρητική έννοια (π.χ. η κοινωνική ταυτότητα).
- Η **μεταβλητή** είναι μια μετρήσιμη αναπαράσταση μιας εννοιολογικής κατασκευής.
- Μια εννοιολογική κατασκευή μετατρέπεται σε **μετρήσιμη μεταβλητή**.

Υποθέσεις

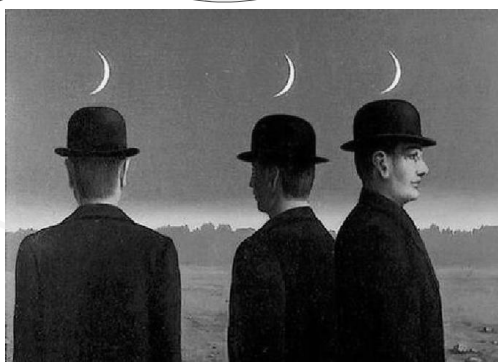
- Η θεωρία οδηγεί σε προβλέψεις ή υποθέσεις που πηγάζουν από αυτήν.
- Οι μέθοδοι και οι τεχνικές είναι τα μέσα που χρησιμοποιούνται για τον έλεγχο (επαλήθευση ή διάψευση) των υποθέσεων.

Είδη έρευνας

1. ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΗ

2. ΣΥΣΧΕΤΙΣΤΙΚΗ

3. ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΗ

- Η περιγραφική μέθοδος παρέχει την ακριβή περιγραφή του υπό εξέταση φαινομένου.
- Η συσχετιστική μέθοδος περιγράφει τον βαθμό που οι μεταβολές ενός παράγοντα (π.χ. συμπεριφοράς) συνδέονται συστηματικά με μεταβολές σε κάποιον άλλο παράγοντα (τα α σχετίζεται με το β ;). Δεν συνάγονται αιτιακές σχέσεις από τη συσχετιστική έρευνα.
- Η πειραματική έρευνα παρέχει **αιτιακές πληροφορίες**. Στόχος του πειράματος είναι να δει τι συμβαίνει σε ένα φαινόμενο, όταν ο ερευνητής σκόπιμα τροποποιεί ορισμένα χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος εντός του οποίου το φαινόμενο συμβαίνει.

- **Συμμετοχική παρατήρηση:** Ο ερευνητής μελετά την ομάδα-στόχο ή την κοινότητα εκ των έσω, καταγράφοντας προσεκτικά τις παρατηρήσεις του.
- **Συνέντευξη:** διαδικασία επιστημονικής έρευνας που χρησιμοποιεί τη δια του λόγου επικοινωνία προκειμένου να συγκεντρώσει πληροφορίες σε σχέση με τον καθορισμένο στόχο.
  - Ελεύθερη
  - Ημιδομημένη
  - Δομημένη
- **Ερωτηματολόγιο**
  - ✓ Στόχος είναι να δημιουργηθούν αξιόπιστες και έγκυρες ερωτήσεις.
  - ✓ **Αξιοπιστία:** οι ερωτήσεις να προκαλούν την ίδια απάντηση από ένα συγκεκριμένο άτομο, αν εξετάζοταν περισσότερες φορές κάτω από παρόμοιες συνθήκες.
  - ✓ **Εγκυρότητα:** οι ερωτήσεις να μετρούν αυτό που ο ερευνητής προτίθεται να μετρήσει.
- **Πείραμα**
  - ✓ Αναζητά αιτιακές σχέσεις.
  - ✓ Ο ερευνητής προκαλεί σκόπιμα αλλαγές σε ένα πλαίσιο, προκειμένου να εξετάσει τις επιδράσεις μιας κατηγορίας μεταβλητών (*ανεξάρτητων μεταβλητών*) πάνω σε μια άλλη κατηγορία μεταβλητών (*εξαρτημένων μεταβλητών*).

Βασικά Χαρακτηριστικά του Ψυχοκοινωνικού Πειράματος

- **Πειραματικό Σενάριο:** το πλαίσιο μέσα στο οποίο παρουσιάζεται ένα πείραμα στους συμμετέχοντες.
- Πειράματα πεδίου
- Πειράματα εργαστηρίου
- *Πειραματικός συνεργός / συνέννοχος*

Ανεξάρτητη Μεταβλητή: η μεταβλητή που ο πειραματιστής χειρίζεται, δηλαδή μεταβάλλει κατά βούληση, για να εξετάσει το αποτέλεσμα σε μια ή περισσότερες εξαρτημένες μεταβλητές.

✓Όλες οι άλλες πλευρές του πειραματικού σεναρίου διατηρούνται σταθερές και μεταβάλλεται μόνο η ανεξάρτητη μεταβλητή.

✓Κάθε αλλαγή της ανεξάρτητης μεταβλητής δημιουργεί μια νέα συνθήκη.

Εξαρτημένη μεταβλητή: η μεταβλητή που αναμένεται να αλλάξει ως συνέπεια του χειρισμού της ανεξάρτητης. Είναι αυτή η μεταβλητή που «μετράμε» και που οι συστηματικές αλλαγές σε αυτήν εξαρτώνται από την μεταβολή της ανεξάρτητης. Ο ρόλος της εξαρτημένης μεταβλητής είναι να καθορίσει εάν η ανεξάρτητη παρήγαγε ή όχι το παρατηρούμενο αποτέλεσμα.

Πειραματική Ομάδα

Μια ομάδα συμμετεχόντων που τοποθετούνται σε μια «πειραματική» συνθήκη, δηλαδή στη συνθήκη στην οποία εκτίθενται οι συμμετέχοντες σε αυτό το επίπεδο της ανεξάρτητης μεταβλητής που αναμένεται να επηρεάσει τις σκέψεις, τα συναισθήματα ή τη συμπεριφορά τους.

Ομάδα Ελέγχου

Μια ομάδα συμμετεχόντων που τυπικά δεν εκτίθεται στις ανεξάρτητες μεταβλητές που χρησιμοποιούνται στην πειραματική έρευνα. Μετρήσεις της εξαρτημένης μεταβλητής που προέρχονται από αυτούς τους συμμετέχοντες συγκρίνονται με εκείνες που προέρχονται από την πειραματική ομάδα, παρέχοντας μια βάση για να συμπεράνουμε εάν η ανεξάρτητη μεταβλητή καθορίζει τη βαθμολογία στην εξαρτημένη μεταβλητή.

Οι **ΣΤΟΧΟΙ** του ερευνητή είναι:

- Ο προσδιορισμός αυτού που θέλει να καταγράψει.
- Να διασφαλίσει την αξιοπιστία του μεθοδολογικού του εργαλείου.

Για τη διπλωματική εργασία

- Οι φοιτητές δοκιμάζουν την **επιστημονική τους σκέψη** σε ένα θέμα που τους ενδιαφέρει προκειμένου να συνθέσουν ένα επιστημονικό κείμενο το οποίο να επιδεικνύει **δεξιότητες** βιβλιογραφικής ανασκόπησης και σχεδιασμού διεξαγωγής επιστημονικής έρευνας αλλά κυρίως **ικανότητες** αποσαφήνισης της θεωρητικής τους θέσης καθώς και κριτικής αυτής της θέσης σε θεωρητικό ή/και μεθοδολογικό επίπεδο.
- Οι φοιτητές καλούνται να εφαρμόσουν τις γνώσεις (θεωρητικές, επιστημολογικές, μεθοδολογικές και τεχνικές) στη μελέτη κοινωνιο-ψυχολογικών φαινομένων.
- Για την εκπόνηση της διπλωματικής εργασίας είναι υποχρεωτική η **διεξαγωγή έρευνας** και η **συγγραφή επιστημονικού κειμένου**.

Ερευνητική διαδικασία

- **Διευκρίνιση** του ερευνητικού αντικειμένου.
- **Επιλογή και ορισμός αντικειμένου:** Με ποιο τρόπο επιλέγουμε το ερευνητικό αντικείμενο και σε ποιες ανάγκες απαντάμε;
- **Βιβλιογραφική ανασκόπηση:** Γίνεται σε τρία επίπεδα
  - ✓ Α. Το ίδιο το ερευνητικό αντικείμενο
  - ✓ Β. Κοινωνιοψυχολογική προσέγγιση
  - ✓ Γ. Μεθοδολογική προσέγγιση - Σχεδιασμός έρευνας.
- Η **βιβλιογραφική έρευνα** οδηγεί στην οριοθέτηση του ερευνητικού αντικειμένου, στον ορισμό ερευνητικών ερωτημάτων ή υποθέσεων και στο σχεδιασμό του τρόπου διεξαγωγής της έρευνας.

Βιβλιογραφική ανασκόπηση

- Δίνεται έμφαση στην πρωτότυπη και πρόσφατη αρθρογραφία.
  - **Προσοχή!!!** Τα κείμενα πρέπει να προέρχονται από έγκυρες επιστημονικές πηγές.
  - **Μελέτη βιβλιογραφίας με κριτική διάθεση.**
    - **Προσοχή!!!** Η καταγραφή των στοιχείων της βιβλιογραφίας πρέπει να είναι προϊόν επεξεργασίας του φοιτητή που εκπονεί τη διπλωματική εργασία και όχι προϊόν λογοκλοπής ή μετάφρασης ή κατάχρησης των βιβλιογραφικών πηγών. Ο φοιτητής πρέπει πάντα να αναφέρεται με τη χρήση παραπομπών στις πηγές.
- Η βιβλιογραφική ανασκόπηση θα επιτρέψει στο φοιτητή να προσδιορίσει συγκεκριμένες υποθέσεις προς έλεγχο και να σχεδιάσει τα μεθοδολογικά του διαβήματα.**

Μεθοδολογικός σχεδιασμός και διεξαγωγή της έρευνας

- Ιδιαίτερη προσοχή δίνεται στο σχεδιασμό της έρευνας για τον **έλεγχο των υποθέσεων** της.
- Ορίζονται ρητά και ξεκάθαρα οι **ανεξάρτητες και εξαρτημένες μεταβλητές** και η σχέση αιτιότητας που αναμένεται μεταξύ τους (υποθέσεις), η **διαδικασία** που θα ακολουθηθεί, το **εργαλείο μέτρησης** που θα χρησιμοποιηθεί και ο **πληθυσμός** στον οποίο θα απευθυνθεί ο φοιτητής για τη συλλογή δεδομένων.
- Σημαντική είναι η **συνεργασία** του φοιτητή με τον επόπτη του, ο οποίος οφείλει να ελέγξει και να εγκρίνει τον ερευνητικό σχεδιασμό και τη διαδικασία υλοποίησής του.
- Πρέπει να τηρηθούν οι **κανόνες δεοντολογίας** καθ' όλη τη διάρκεια της έρευνας.

Καταχώρηση δεδομένων (SPSS) και στατιστική επεξεργασία

- Γνώση επεξεργασίας εμπειρικών δεδομένων με τη χρήση του λογισμικού προγράμματος SPSS.
- Η στατιστική επεξεργασία των δεδομένων είναι το επόμενο βήμα, που διεξάγεται.
- Η διαδικασία ολοκληρώνεται με την ερμηνεία των στατιστικών αναλύσεων που εφαρμόστηκαν και με την επιλογή των αποτελεσμάτων που θα χρησιμοποιηθούν για την τελική παρουσίαση στο σώμα της διπλωματικής εργασίας. Συχνά πρέπει να ψάξουμε (πειραματιστούμε) τα εμπειρικά μας δεδομένα, προς την κατεύθυνση ελέγχου των υποθέσεων μας, έτσι ώστε τα αποτελέσματα που θα παρουσιάσουμε να είναι σημαντικά, χωρίς να κουράζουν με περιττές πληροφορίες τον αναγνώστη.

Συγγραφή πτυχιακής εργασίας

- Η μύηση των φοιτητών στην ερευνητική διαδικασία ξεκινά από την **επιλογή του θέματος** (=ερευνητικού αντικειμένου) και τελειώνει με τη **συγγραφή ενός επιστημονικού κειμένου**: το τελευταίο -και συχνά επίπονο- εγχείρημα της επιστημονικής γραφής ενός κειμένου, **το οποίο διαφέρει από μια έκθεση ιδεών**.
- Το κείμενο πρέπει να είναι **καλογραμμένο** και **ευανάγνωστο**.
- Ο τρόπος συγγραφής πρέπει να επιτρέπει στον συγγραφέα να μεταφέρει το αποτέλεσμα της έρευνάς του **καθαρά** και **συνοπτικά**.
- Πρέπει να δίνεται μεγάλη προσοχή στη **δομή**, στη **σύνταξη** και στη **λεκτική παρουσίαση** της διπλωματικής εργασίας.
- Η εργασία πρέπει να έχει λογική ροή και συνέπεια, να αποφεύγονται φλυαρίες και το κείμενο να είναι σχετικό με το σκοπό της μελέτης.
- Προτείνεται η χρήση Διαγραμμάτων και Πινάκων, όταν μπορούν να υποστηρίξουν και να ενισχύσουν τα επιχειρήματά που παρουσιάζονται.
- Ένα δυσνόητο κείμενο με ορθογραφικά και συντακτικά λάθη, με λεκτικές ασάφειες, με σφάλματα στις βιβλιογραφικές αναφορές και με έλλειψη δομής θα οδηγήσει τη διπλωματική εργασία σε ενδεδειγμένες αναθεωρήσεις.

Συγγραφή διπλωματικής εργασίας

Η συγγραφή της διπλωματικής εργασίας διακρίνεται ως προς :

A. Τον τρόπο παρουσίασης (πώς να το κάνω), που υπακούει στους **κανόνες συγγραφής** ενός επιστημονικού κειμένου.

Στην Ψυχολογία υπάρχουν κοινά αποδεκτοί κανόνες που υιοθετούν ένα διεθνές σύστημα που φέρει τα αρχικά **APA** (American Psychology Association) και που στην πλειοψηφία τους αποδέχονται οι ψυχολόγοι και το υιοθετούν στη συγγραφή επιστημονικών κειμένων.

B. Στο περιεχόμενο (τι πρέπει να περιέχει).

Προτείνεται μια τυπική δομή που πρέπει να ακολουθεί η διπλωματική εργασία.

1. *Εξώφυλλο*
2. *Περίληψη*
3. *Περιεχόμενα*
4. *Πρόλογος*
5. *Εισαγωγή*
6. *Μέθοδος*
7. *Αποτελέσματα ή ευρήματα*
8. *Συζήτηση*
9. *Βιβλιογραφία*
10. *Παράρτημα*

1. Εξώφυλλο

- Στο εξώφυλλο αναγράφονται το Ίδρυμα, το Τμήμα, ο τίτλος του μεταπτυχιακού, ο τίτλος της διπλωματικής, το όνομα του φοιτητή, ο αριθμός μητρώου του φοιτητή, τα ονόματα των μελών της τριμελούς, η πόλη και το έτος πραγματοποίησης της διπλωματικής εργασίας.
- Ιδιαίτερα για το *τίτλο* της εργασίας που εμφανίζεται στο εξώφυλλο, να επισημάνουμε ότι αυτός συντίθεται από μερικές (10 περίπου) λέξεις που συμπυκνώνουν την κεντρική ιδέα της εργασίας με απλό, ξεκάθαρο και πλήρη τρόπο. Ένας από τους πλέον ενδεδειγμένους τρόπους για τον ορισμό του τίτλου είναι να αναφερθούν η ανεξάρτητη μεταβλητή, η εξαρτημένη μεταβλητή και η αιτιώδης σχέση που ερευνήθηκε.

2. Περίληψη

- Η διπλωματική εργασία συνοδεύεται από μια σύντομη περίληψη 200-250 περίπου λέξεων.
- Πρόκειται για μια σύντομη ανακεφαλαίωση όπου περιγράφονται συνοπτικά τα κύρια μέρη της εργασίας: ο σκοπός της έρευνας, ο μεθοδολογικός σχεδιασμός (συμμετέχοντες, μετρήσεις, εμπειρικός ή πειραματικός σχεδιασμός έρευνας), τα κύρια ευρήματα και τα βασικά συμπεράσματα.
- Σκοπός της περίληψης είναι να πληροφορήσει τον αναγνώστη για το θέμα και τα σημαντικότερα ευρήματα και συμπεράσματα της έρευνας, αλλά και να τον κεντρίσει ώστε να προχωρήσει στη μελέτη των λεπτομερειών της. Αυτό συνεπάγεται μια ιδιαίτερη προσοχή στη συγγραφή της και στην επιλογή και χρήση κατάλληλων εννοιών.
- Η περίληψη συνοδεύεται από 3-4 λέξεις-κλειδιά για σκοπούς βιβλιογραφικής αποδελτίωσης.

3. Περιεχόμενα

4. Πρόλογος

- Ο Πίνακας περιεχομένων περιλαμβάνει τις ενότητες και τις υποενότητες (κεφάλαια και υποκεφάλαια) της διπλωματικής εργασίας με την αριθμημένη σελίδα έναρξής τους.
- Ο Πρόλογος δεν είναι υποχρεωτικός. Ωστόσο, εάν ο φοιτητής το επιθυμεί μπορεί να παρουσιάσει τα προσωπικά κίνητρα ενασχόλησης με το συγκεκριμένο θέμα ή/και να ευχαριστήσει όσους συνέβαλαν με τον ένα ή τον άλλο τρόπο στην ολοκλήρωση της διπλωματικής εργασίας, από τους απλούς συμμετέχοντες μέχρι οικεία, αγαπημένα πρόσωπα.

5. Εισαγωγή

- Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της βιβλιογραφικής ανασκόπησης (θεωρητικά και ερευνητικά δεδομένα), με τις αντίστοιχες παραπομπές.
- Διατυπώνεται το ερευνητικό αντικείμενο, προσδιορίζεται η σημασία του και η μεθοδολογική του προσέγγιση.
- Θα πρέπει να διασφαλιστεί ότι απαντήθηκαν τέσσερα ερωτήματα:
  - α) ποιος ήταν ο στόχος της έρευνας,
  - β) ποια η σχέση της έρευνας με προγενέστερες ερευνητικές εργασίες,
  - γ) ποιο είναι το σκεπτικό με το οποίο συνδέθηκε η συγκεκριμένη έρευνα με τον ερευνητικό σχεδιασμό που ακολουθήθηκε, και
  - δ) ποιοι ήταν οι θεωρητικοί περιορισμοί της έρευνας.
- Διατυπώνονται οι ερευνητικές υποθέσεις ή τα ερευνητικά ερωτήματα. Οι υποθέσεις είναι συγκεκριμένες προβλέψεις για αναμενόμενα αποτελέσματα, ενώ τα ερευνητικά ερωτήματα είναι γενικότερα και δηλώνουν μια διερευνητική διάθεση εκ μέρους του ερευνητή. Καλό είναι οι υποθέσεις να διατυπώνονται με όσο πιο σαφή τρόπο γίνεται και να συνοδεύονται από μια σύντομη αιτιολόγηση. Οι ερευνητικές υποθέσεις θα πρέπει να συνδεθούν με προγενέστερες έρευνες, αλλά ταυτόχρονα να περιέχουν κάποιες πρωτότυπες ιδέες ώστε να οδηγούν σε νέα γνώση.
- Στη διατύπωση των υποθέσεων καθοριστικό είναι ο σαφής ορισμός των ανεξάρτητων και εξαρτημένων μεταβλητών: τι σκοπεύουμε να μετρήσουμε και ως προς τι.

6. Μέθοδος

- Σκοπός της μεθόδου είναι να πληροφορήσει τον αναγνώστη γύρω από τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας, ώστε να μπορεί κάποιος να την επαναλάβει χωρίς κανένα πρόβλημα.
- Το τμήμα της μεθόδου συνήθως αποτελείται από τρία υποκεφάλαια:
  - συμμετέχοντες ή δείγμα,
  - μέσα συλλογής δεδομένων ή μετρήσεις και
  - διαδικασία συλλογής δεδομένων

7. Αποτελέσματα ή ευρήματα

- Παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της στατιστικής επεξεργασίας των δεδομένων της έρευνας.
- Η δομή μιας τυπικής παραγράφου στα Αποτελέσματα περιλαμβάνει:
  - (α) μια αναφορά στο σκοπό της ανάλυσης,
  - (β) τον καθορισμό του κατάλληλου περιγραφικού στατιστικού δείκτη για τη σύνοψη των δεδομένων,
  - (γ) την παρουσίαση των περιγραφικών στατιστικών δεικτών είτε μέσα στο κείμενο είτε με ένα πίνακα είτε με ένα σχήμα,
  - (δ) αναφορά στα σημαντικότερα δεδομένα που πρέπει να προσέξει ο αναγνώστης,
  - (ε) επιλογή (και αιτιολόγηση) του κατάλληλου στατιστικού τεστ/κριτηρίου για την επεξεργασία των δεδομένων και παρουσίαση των αποτελεσμάτων, και
  - (στ) αναφορά στα συμπεράσματα από τη στατιστική επεξεργασία, αλλά όχι συζήτησή τους. Αυτό θα γίνει στην επόμενη ενότητα της εργασίας, τη Συζήτηση.

8. Συζήτηση

9. Βιβλιογραφία

10. Παράρτημα

- Στη **συζήτηση** επαναδιατυπώνεται ο αρχικός στόχος της έρευνας, συνοψίζονται τα σημαντικότερα αποτελέσματα και σχολιάζονται ως προς τις υποθέσεις ή ερωτήματα που τέθηκαν. Παρουσιάζεται συνθετικά το θεωρητικό και ερευνητικό μέρος και γίνεται προσπάθεια εξαγωγής συμπερασμάτων. Από τη συζήτηση μπορεί να προκύψουν προτάσεις αξιοποίησης και εφαρμογής των ευρημάτων της έρευνας ή προτάσεις μελλοντικής έρευνας.
- Όλες οι **βιβλιογραφικές πηγές** που χρησιμοποιήθηκαν στην έρευνα (και μόνο αυτές) παρατίθενται αλφαβητικά στη βιβλιογραφία, και ο τρόπος παρουσίασης γίνεται με βάση τις συμβάσεις APA.
- Στο **Παράρτημα** παρατίθεται υλικό που λειτουργεί συμπληρωματικά ή βοηθητικά προς τη πτυχιακή εργασία.

Έκταση της πτυχειακής εργασίας

- Η έκταση της διπλωματικής εργασίας είναι περίπου δώδεκα χιλιάδες λέξεις (12.000) με απόκλιση +/- 10% (1.200 λέξεις).
- Τα όρια αυτά αφορούν το κύριο σώμα της εργασίας (Εισαγωγή, Μέθοδο, Αποτελέσματα/Ευρήματα, Συζήτηση, Βιβλιογραφία) συμπεριλαμβανομένων των πινάκων, σχημάτων και υποσημειώσεων. Στα παραπάνω όρια δεν περιλαμβάνεται το Εξώφυλλο, η Περίληψη, τα Περιεχόμενα, ο Πρόλογος και τα Παραρτήματα.
- Η έκθεση πρέπει να είναι δακτυλογραφημένη σε λευκό χαρτί μεγέθους A4, με διπλό διάστημα σε όλη της την έκταση. Και τα τέσσερα περιθώρια της κάθε σελίδας πρέπει να είναι τουλάχιστον 2,5 εκατοστά. Δεν θα πρέπει να εμφανίζονται περισσότερες από 27 αράδες κείμενου σε κάθε σελίδα. Η γραμματοσειρά που χρησιμοποιείται (συνήθως η Times New Roman) πρέπει να έχει το ίδιο μέγεθος σε ολόκληρο το κείμενο (12 στιγμές ή 10 περίπου χαρακτήρες ανά ίντσα).

Βιβλιογραφία

- Grawitz, M. (2006), *Μέθοδοι Κοινωνικών Επιστημών* (Τόμος Α και Β). Αθήνα: Οδυσσέας.
- Christensen, L. (2007). *Η πειραματική μέθοδος*, Αθήνα: Παπαζήση.
- Robson, C. (2007). *Η έρευνα του πραγματικού κόσμου*. Αθήνα: Gutenberg.
- Babbie, E. (2011). *Εισαγωγή στην κοινωνική έρευνα*. Αθήνα: Κριτική.
- Manstead, S. R. A. & Semin, R. G. (2007). Η μεθοδολογία στην κοινωνική ψυχολογία: εργαλεία ελέγχου των θεωριών. Στο M. Hewstone & W. Stroebe (Eds), *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία* (σσ. 125-174). Αθήνα: Παπαζήσης.
- Παπαστάμου, Στ., Αντωνίου Σ., Κατερέλος, Ι., Μαντόγλου, Α., Προδρομίτης, Γ., Ρήγα, Β., Σακαλάκη, Μ. (2008). *Εισαγωγή στην Κοινωνική Ψυχολογία, Επιστημολογικοί Προβληματισμοί και Μεθοδολογικές Κατευθύνσεις*, Τόμος Α'. Αθήνα: Πεδίο.
- Sani, F. & Todman J. (2009). *Πειραματικός σχεδιασμός και στατιστικές εφαρμογές στην Ψυχολογία*. Αθήνα: Πεδίο.